

Congres over eeuw revolutie

EUROCLIO na 25 jaar terug in Rusland

Na een kwart eeuw keert EUROCLIO terug naar Rusland. Dit keer voor de internationale conferentie *Revolutions in Contemporary History: Facts, interpretations and educational strategies* die op 27 en 28 oktober plaatsvindt in Sint-Petersburg. Wat is er in de laatste 25 jaar in Rusland gebeurd? Wat is de situatie nu? En wat hoopt EUROCLIO te bereiken? In dit artikel onze reflecties en verwachting.

Steven Stegers is programme director bij EUROCLIO.
Tamara Eidelman is docent geschiedenis in Moskou en EUROCLIO Ambassadeur.

EUROCLIO gaat naar Sint-Petersburg op uitnodiging van de lokale tak van de *Russische Vereniging van Docenten Geschiedenis en Sociale Studies*, waarmee EUROCLIO met name in de jaren negentig, in het *Uroki Klio*-project intensief heeft samengewerkt.¹ Dit project was het eerste grote project van EUROCLIO, gefinancierd door het Nederlandse ministerie van Buitenlandse Zaken. Binnen het project hebben lokale geschiedenisdocenten met steun van collega's uit het buitenland hun eigen lesmateriaal gemaakt, getest en gebruikt voor training en professionele ontwikkeling. Het *Uroki Klio*-project heeft model gestaan voor veel vergelijkbare projecten in Oost-Europa. Na dit project zijn verschillende individuele geschiedenisdocenten die er onderdeel van waren, actief geworden als trainer in EUROCLIO-projecten elders in Oost-Europa, maar er was – tot nu toe – geen mogelijkheid voor EUROCLIO om zelf weer actief te zijn in Rusland. Op zichzelf is het een heugelijk feit dat er weer een congres plaatsvindt. Rusland is veel in het nieuws. Het verleden speelt een grote rol in het politieke discours, zowel in Rusland als tussen Rusland en andere landen. Hoe staat het er dan voor met het geschiedenisonderwijs, en is grensoverschrijdende samenwerking mogelijk?

'De druk om ideeën van nationale trots centraal te stellen in het geschiedenisonderwijs neemt continu toe'

Leden van EUROCLIO in Rusland hebben veel veranderingen gezien. Aan het eind van de jaren tachtig werd docenten gevraagd de schoolboeken te negeren, aangezien er veel nieuwe informatie naar buiten kwam via de media, en er geen nieuwe schoolboeken beschikbaar waren. Het geschiedenisexamen is in deze tijd een aantal keer vooruitgeschoven. Er is toen door historici, docenten en beleidsmakers gesproken over hoe om te gaan met de nieuwste tijd (twintigste eeuw). In het begin van de jaren negentig was er binnen het geschiedenisonderwijs veel mogelijk wat betreft het openen van discussies rondom het verleden. Er ontstond ruimte om onderwijspraktijken,

soms zelfs materialen uit de jaren twintig, nieuw leven in te blazen. Maar de meeste schoolboeken bleven, zeker vanuit methodologisch oogpunt, ouderwets en gericht op het vertellen en bijbrengen van feitenkennis. Gaandeweg dit decennium werden er wel nieuwe ideeën geïntroduceerd, maar meestal uitsluitend bij het behandelen van oude en middeleeuwse geschiedenis, die gericht was op jongere kinderen. De Russische geschiedenis, een serieus en verplicht eindexamenonderwerp, werd echter alleen op traditionele wijze behandeld. Schoolboeken die in de jaren negentig werden gedrukt door het MIROS-instituut (Moskouse Instituut voor Ontwikkeling van Onderwijssystemen) kwamen met volledig nieuwe manieren van leren, maar pasten die niet toe op Russische geschiedenis. In deze periode kwamen er ook veel nieuwe verbindingen tot stand met Europa. Met name EUROCLIO, gesterkt door de Raad van Europa en het Nederlandse ministerie van Buitenlandse Zaken, was in staat om veel docenten nieuwe pedagogische ideeën bij te brengen. Helaas, in het eerste decennium van de eenentwintigste eeuw is de politieke en educatieve situatie dramatisch veranderd.

Moe van geschiedenis

In de loop van de jaren negentig was er al een trend merkbaar die de innovatie deed stoppen. Mensen werden moe van de politiek en van de geschiedenis. Vreselijke beelden uit het verleden,

¹ Meer informatie over dit project, waaronder links naar het onderwijsmateriaal dat is gemaakt in dit project (in het Russisch) is te vinden op euroclio.eu/projects/uroki-klio.

die in de jaren tachtig nieuw waren, werden saai. Etnische conflicten en terroristische aanslagen in het heden waren angstaanjagender. Ondertussen ontstond er een nieuwe trend van rehabilitatie van de Sovjetperiode. De samenleving was in zo'n shock, zowel door de bevindingen van historici als door de ineenstorting van de Sovjet-Unie, dat mensen iets moesten hebben om in te geloven. Helaas slaagden historici of politici er niet in om mensen een positief beeld te geven van het verleden en heden. Het leek onmogelijk een redelijk evenwicht te vinden tussen 'de mensen de hele waarheid te vertellen, hoe verschrikkelijk het ook was' en 'mensen niet teleurstellen en hun nationale trots vernietigen'. De waarheid werd verteld over Stalin en het Sovjetverleden, en dit was heel belangrijk. Maar het politieke en het historische trauma was veel sterker dan gedacht.

Een gevoel van nationale euforie is sinds de annexatie van de Krim in maart 2014 goed geduid door de psycholoog Liudmila Petranovskaya (2014). Zij stelt het als voorbeeld van het 'Weimar Syndroom' – een conditie geassocieerd met het zoeken naar een nieuwe bron van trots na nationale vernedering, vergelijkbaar met Duitsland na het verliezen van de Eerste Wereldoorlog en de voorwaarden die in 1919 in het Verdrag van Versailles zijn opgelegd – met alle mogelijke gevolgen voor de toekomst.

De druk om ideeën van nationale trots centraal te stellen in het geschiedenisonderwijs neemt continu toe. Beelden van 'sterke kracht', van militaire overwinningen, van Russische suprematie worden steeds populairder. Om de annexatie van de Krim goed te praten is ook de geschiedenis als middel ingezet en zijn er revisionistische historici aan de slag gegaan met de geschiedenis van de Krim en Oekraïne. De manipulatie blijkt hardnekkig en effectief.

Honderd jaar revolutie

De aanleiding voor EUROCLIO om nu wel weer in Rusland een activiteit te organiseren is het feit dat de Russische Revolutie bijna honderd jaar geleden plaatsvond. Deze revolutie luidde dramatische veranderingen in Rusland in (en ver daarbuiten) en drukte een stempel op de twintigste eeuw. Tot op de dag van vandaag is het effect van deze revolutie merkbaar op nationaal en internationaal niveau, zowel op het gebied van politiek als op cultureel, economisch en maatschappelijk vlak. Al met al is de Russische Revolutie een onderwerp waarvan de Russische politieke leiding niet helemaal zeker weet in hoeverre het ingezet kan worden voor de nationale trots.

De conferentie stelt zich ten doel om het Europese debat over de invloed van de Russische Revolutie op Rusland en de rest van de wereld te bevorderen, en te bekijken hoe de Russische Revolutie zich verhoudt tot andere revoluties in

de twintigste en eenentwintigste eeuw; om kennis over revoluties in de geschiedenis uit te wisselen; om methodes te delen om les te geven over revoluties in het middelbaar onderwijs; en om samenwerking tussen historici en geschiedenisdocenten uit verschillende landen te bevorderen.

Op het programma staan verschillende lezingen en actieve workshops door geschiedenisdocenten, lerarenopleiders en historici uit binnen- en buitenland. Daarnaast is er een rijk cultureel programma waardoor deelnemers historische plekken kunnen bezoeken waar de Russische Revolutie is begonnen, waaronder het winterpaleis, de Aurora (het pantserdekschip dat het startschot voor de bestorming door de Bolsjewieken gaf), de plek waar Raspoetin is vermoord en tal van monumenten.

EUROCLIO verzorgt een van de workshops tijdens de conferentie. Deze workshop zal gaan over hoe er door verschillende groepen uit diverse – met name Europese – landen werd gereageerd en gerapporteerd over de Russische Revolutie. De docenten die deze workshop geven, werken samen aan een pakket onderwijsmaterialen die docenten zullen helpen om vanuit verschillende perspectieven en vanuit een internationaal oogpunt over de revolutie les te geven.

Terugkijkend op 25 jaar verandering zien we een turbulente periode en is de internationale samenwerking op het onderwerp geschiedenis-onderwijs zeer moeilijk. Maar de contacten die EUROCLIO in de jaren negentig heeft opgebouwd houden stand, zowel binnen Rusland als daarbuiten. De vereniging is nog altijd vertegenwoordigd in andere projecten en activiteiten, en EUROCLIO helpt Europese docenten die contacten met Rusland zoeken. Met de politieke wind van achteren of van voren, het contact is er, en het contact is nuttig – al is het maar voor de docenten en lerarenopleiders die enthousiast worden van samenwerking. ■

Links: Julia Kushnereva, de vertegenwoordiger van de Russische vereniging, treedt als hoofdredacteur op in een zeer ingewikkeld EUROCLIO-project met docenten uit Armenië, Azerbeidzjan, Georgië, Moldavië en Oekraïne (2012-2015).

Het innovatieve onderwijsmateriaal dat door Russische docenten met steun van EUROCLIO ontwikkeld is, is beschikbaar (helaas alleen in het Russisch) op euroclio.eu/educational-material.